

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 2 лютого 2022 р. № 86
Київ

**Про затвердження Правил розроблення робочих проектів
землеустрою**

Відповідно до [частини п'ятої](#) статті 54 Закону України “Про землеустрій” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

Затвердити Правила розроблення робочих проектів землеустрою, що додаються.

Прем'єр-міністр України	Д. ШМИГАЛЬ
Інд. 75	
	ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2022 р. № 86

ПРАВИЛА
розроблення робочих проектів землеустрою

I. Загальні положення

1. У цих Правилах встановлюється комплекс якісних і кількісних показників, параметрів, що регламентують розроблення робочих проектів землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов.

2. Робочі проекти землеустрою розробляються з метою здійснення заходів з рекультивациі порушених земель, зняття та перенесення родючого шару ґрунту, консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель, поліпшення стану сільськогосподарських угідь і лісових

земель, захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами.

Робочі проекти землеустрою розробляються суб'єктом господарювання, що є виконавцем робіт із землеустрою відповідно до [Закону України](#) “Про землеустрій”, згідно з договором про розроблення робочого проекту землеустрою, укладеним між замовником та розробником.

3. Робочий проект землеустрою включає:

завдання на складання робочого проекту землеустрою;

пояснювальну записку;

характеристику природних та агрокліматичних умов відповідної території;

матеріали ґрунтових та інших обстежень;

матеріали геодезичних вишукувань та землевпорядного проектування;

техніко-економічні показники робочого проекту землеустрою;

проектні рішення з визначення комплексу заходів та обсягу робіт з охорони земель;

розрахунки кошторисної вартості щодо впровадження запроектованих заходів з охорони земель;

плани агровиробничих груп ґрунтів та крутизни схилів (у разі потреби);

плани запроектованих заходів;

матеріали перенесення проекту в натуру (на місцевість).

4. Завдання на складання робочого проекту землеустрою складається відповідно до вимог, визначених у розділах II-VI цих Правил.

5. У пояснювальній записці робочого проекту землеустрою зазначаються:

підстава проведення землеустрою (зокрема рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, на підставі якого здійснюється розроблення документації із землеустрою);

основні відомості про об'єкт (об'єкти) землеустрою;

використані розробником нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою;

- використані розробником норми і правила у сфері землеустрою;
- використані розробником документи Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель;
- використані розробником відомості Державного земельного кадастру, а також Державного реєстру земель у разі внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки, сформовані до 2013 року;
- використані розробником відомості Державного картографо-геодезичного фонду;
- використана розробником затверджена містобудівна документація, а також викопіювання з такої документації;
- опис процедури виконання топографо-геодезичних робіт (у разі їх виконання);
- опис та обґрунтування проектного рішення;
- інформація про проведення ґрунтових, геоботанічних та інших обстежень земель під час здійснення землеустрою (у разі їх проведення);
- інформація про наявні в межах об'єкта землеустрою будівлі, споруди та речові права на них;
- інформація про наявні в межах об'єкта землеустрою обмеження у використанні земель із зазначенням підстави встановлення таких обмежень;
- відомості про виконавця робіт із землеустрою, його технічне і технологічне забезпечення;
- умови щодо зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок (у разі порушення ґрунтового покриву земельних ділянок у результаті реалізації проектного рішення);
- інформація про виконання передбачених законом вимог щодо погодження документації із землеустрою;
- інформація про дотримання вимог закону щодо погодження поділу, об'єднання, вилучення земельних ділянок;
- заява виконавця робіт із землеустрою про дотримання ним обмежень, установлених [статтею 28](#) Закону України “Про землеустрій”.

6. У характеристиці природних та агрокліматичних умов відповідної території зазначаються її приналежність до природно-сільськогосподарської зони (гірської області), провінції, округу, району, переважна група ґрунтів, їх

якісний стан, наявність особливо цінних земель, деградованих і малопродуктивних ґрунтів, а також сума активних температур вище +10 °С, тривалість безморозного періоду, вологозабезпеченість (гідротермічний коефіцієнт), середній показник з абсолютних річних мінімумів температури повітря та ґрунту, їх абсолютні значення, сума негативних температур, глибина промерзання ґрунту, висота снігового покриву тощо.

7. Матеріали ґрунтових та інших обстежень (у разі їх проведення) включають опис наявних картографічних, ґрунтових та інших матеріалів, відомості про закладення розрізів і прикопок з відображенням на картографічній основі, ґрунтову карту, карту агровиробничих груп тощо.

8. Матеріали геодезичних вишукувань та землевпорядного проектування включають картографічну схему розташування об'єктів у масштабі 1:1000-1:10000, схему планової зйомочної мережі, журнал польових геодезичних вимірювань, польовий абрис, розрахунки, опис існуючих (за наявності) та проектних меж об'єктів землеустрою, креслення технічних рішень тощо.

9. Техніко-економічні показники робочого проекту землеустрою включають відомості про: площу земель (земельних ділянок), в межах яких реалізується робочий проект землеустрою; витрати на складення документації із землеустрою, вилучення та надання земельних ділянок; площу земель, з яких знімають родючий шар ґрунту; площу земель, що підлягають рекультивації; площу земель, що покращуються землюванням; кошторисну вартість реалізації робочого проекту тощо.

10. Проектні рішення з визначення комплексу заходів та обсягу робіт з охорони земель включають розрахунки, опис, креслення технічних рішень, що складені відповідно до розділів II-VI цих Правил. Креслення технічних рішень включають технологічну схему зняття родючого шару ґрунту, технологічну схему складування родючого шару ґрунту, технологічну схему нанесення родючого шару ґрунту тощо.

11. Розрахунки кошторисної вартості щодо впровадження запроектованих заходів з охорони земель включають зведений кошторисний розрахунок вартості робіт, локальні кошториси, підсумкову відомість ресурсів до локальних кошторисів тощо.

12. Плани агровиробничих груп ґрунтів та крутизни схилів (за потреби), плани запроектованих заходів складаються у масштабі 1:1000-1:10000. Перелік агровиробничих груп ґрунтів приймається згідно з [додатком 5](#) до Порядку ведення Державного земельного кадастру, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1051 (Офіційний вісник України, 2012 р., № 89, ст. 3598).

13. Матеріали перенесення проекту в натуру (на місцевість) можуть включати розмічувальне креслення.

14. Виконання умов і проведення заходів, визначених робочими проектами землеустрою, здійснюється після передачі таких документацій із землеустрою до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель.

II. Робочі проекти землеустрою щодо рекультивациі порушених земель

15. Метою розроблення робочих проектів землеустрою щодо рекультивациі порушених земель є визначення основних проектних рішень, виконання яких забезпечує ефективне використання рекультивованих ділянок, встановлення обсягів, технології та черговості виробництва відновлювальних робіт, визначення кошторисної вартості рекультивациі.

Виконання проектних робіт здійснюється з урахуванням видів порушених земель, їх якісної характеристики, особливостей місцевих умов, тривалості їх виробництва, пов'язаної з порушенням земель, видобувних чи будівельних робіт, прийнятого наряду подальшого використання відновлюваних земель.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою затверджується замовником та повинне включати:

інформацію про замовника та розробника робочого проекту;

підставу для виконання робіт;

характеристику об'єкта (місце розташування, площа, кадастровий номер (за наявності), цільове призначення тощо);

мету розроблення робочого проекту (визначення основних проектних рішень, що забезпечують ефективне використання рекультивованих ділянок);

вихідні дані для здійснення рекультивациі порушених земель (нормативно-правові акти, наукові, технічні та інші документи);

результат виконаних робіт - робочий проект землеустрою щодо рекультивациі порушених земель, в якому визначаються, зокрема:

товщина і метод зняття родючого шару ґрунту;

спосіб та місце зберігання знятого родючого шару;

заходи щодо боротьби з ерозією ґрунту на рекультивованій ділянці;

зміст робіт з технічної та біологічної рекультивації і умови їх виконання (строки і норми внесення добрив, площа залуження і склад травосумішей, заходи з хімічної меліорації тощо);

орієнтовні строки проведення та завершення робіт з рекультивації земель (за місяцями);

розрахунки кошторисної вартості щодо впровадження запроєктованих заходів з рекультивації земель;

обсяги, технології та черговість виробництва відновлювальних робіт;

- кошторисна вартість запроєктованих робіт.

16. Під час складання робочих проектів землеустрою щодо рекультивації земель, порушених у зв'язку з будівництвом об'єктів промислового призначення, розробкою родовищ, видобутком корисних копалин, виконанням інших робіт, можуть використовуватися матеріали геодезичних вишукувань, проведених під час формування земельної ділянки та складання проектів будівництва.

Агрохімічне обстеження ґрунту під час складання робочих проектів землеустрою щодо рекультивації порушених земель повинне включати отримання хімічної характеристики ґрунтосуміші (засоленість, вміст токсичних речовин, кислотність).

17. Рекультивація порушених земель передбачає комплекс робіт, спрямованих на відновлення продуктивності та екологічної цінності порушених земель, а також поліпшення стану навколишнього природного середовища.

Спосіб і зміст робіт з рекультивації порушених земель, а також напрям їх подальшого використання, передбачені пунктами 18-25 цих Правил, проектуються і можуть уточнюватися з урахуванням характеру порушення, рельєфу, екологічних, конкретних природно-кліматичних умов.

18. Землями, порушеними під час виконання відкритих гірничих, геологорозвідувальних робіт, є:

котлованоподібні кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час розробки торфовищ гідрособом (чергування котлованів з перемичками глибиною 5-10 метрів, ухил укосів - більше ніж 30 °), які можуть використовуватися у разі проведення суцільного планування під сіножаті і пасовища, а у разі проведення часткового планування - під водойми різного призначення;

траншейно-грядові кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час розробки торфовищ машиноформувальним способом, глибиною 1-5 метрів, ухил укосів більше ніж 45° , які можуть використовуватися у разі проведення суцільного планування під лісонасадження, а у разі проведення часткового планування - під водойми;

вирівняні кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час розробки торфовищ фрезерним способом, глибиною 1-5 метрів, які можуть використовуватися у разі проведення суцільного або часткового планування під сіножаті та пасовища;

терасовані та котлованоподібні кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час розробки корисних копалин глибинного типу, які можуть використовуватися у разі проведення суцільного планування під водойми, у разі проведення часткового планування - під майданчики для будівництва відвалів для відходів виробництва;

западиноподібні кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час розробки покладів (пластів) малої потужності (до 5 метрів), які можуть використовуватися у разі проведення суцільного або часткового планування під пасовища, лісонасадження, рибогосподарські водні об'єкти (їх частини);

глибинні нагірно-терасовані кар'єрні виїмки - виїмки, утворені під час видобутку покладів висотноглибинного типу похилого або крутого падіння, з перевезенням залишків розкриву порід у зовнішні відвали з ухилами укосів понад 45° глибиною більше ніж 15 метрів, які можуть використовуватися у разі проведення суцільного планування під водойми (в глибинній частині) і під багаторічні насадження (в нагірній частині), а без проведення суцільного планування - під протиерозійні насадження в нагірній частині;

природні виїмки - виїмки, утворені під час видобутку підводних покладів корисних копалин, які можуть використовуватися під водойми різного призначення;

відвали внутрішні - відвали, утворені під час відсипання порід у межах контуру кар'єру. Платоподібні (однорусні з плоскою поверхнею) і платоподібні терасовані (багаторусні) відвали можуть використовуватися під сіножаті, пасовища, лісонасадження, гребенеподібні відвали у разі проведення суцільного планування - під сільськогосподарські угіддя, а без проведення суцільного планування - під лісонасадження;

відвали зовнішні - відвали, утворені поза контуром кар'єру. Платоподібні і терасовані середньовисокі (15-30 метрів) зовнішні відвали можуть

використовуватися під сіножаті, пасовища, високі (30-100 метрів) відвали - під багаторічні насадження на плато і протиерозійні насадження на укосах і терасах, гребенеподібні зовнішні відвали - під протиерозійні насадження.

19. Землями, порушеними під час переробки корисних копалин, є:

відвали платоподібні і платоподібні терасовані - відвали, утворені в результаті гідротранспортування шлаку, золи та відходів збагачення корисних копалин (із суцільним плануванням і заходами, що запобігають дії токсичних порід), висотою до 30 метрів можуть використовуватися під сіножаті та пасовища, висотою більше ніж 30 метрів - під протиерозійні лісонасадження;

відвали гребенеподібні і конічні - відвали, утворені під час відсипання відходів сухого збагачення корисних копалин, які можуть використовуватися під протиерозійні лісонасадження.

20. Землями, порушеними під час підземних гірничих робіт, є:

провали - западини, утворені під час розробки корисних копалин у результаті опускання земної поверхні з розривом суцільності порід. Характер можливого використання кільцевих і каньйоноподібних провалів глибиною 5-15 метрів встановлюється у кожному конкретному випадку з урахуванням умов організації території. Котлованоподібні провали глибиною 1,5-5 метрів можуть використовуватися під водойми, а у разі проведення суцільного планування - під водойми, сіножаті та пасовища. Терасовані провали, які утворюються під час розробки корисних копалин в умовах похилого рельєфу, можуть використовуватися під сіножаті та пасовища і у разі проведення суцільного планування - також під сіножаті та пасовища;

прогини - западини, утворені під час розробки корисних копалин у результаті опускання земної поверхні без розриву суцільності порід, які можуть використовуватися під сіножаті та пасовища і у разі проведення суцільного планування - також під сіножаті та пасовища;

відвали платоподібні і платоподібні терасовані, утворені під час відсипання порожніх порід, які у разі проведення суцільного планування та висотою до 30 метрів можуть використовуватися під сіножаті і пасовища, а у разі проведення часткового планування - під протиерозійні насадження, а висотою більше ніж 30 метрів - під лісонасадження;

відвали гребенеподібні і конічні використовуються під лісонасадження.

21. Землями, порушеними під час будівництва лінійних та інших споруд, є:

резерви - виїмки, утворені під час добування порід для спорудження насипів глибиною 5-10 метрів, які у разі проведення суцільного планування можуть використовуватися під ріллю, сіножаті та пасовища, а у разі проведення часткового планування - під водойми або лісонасадження;

кювети, канали - виїмки, утворені під час будівництва водоутримуючих і водовідвідних споруд, які використовуються з урахуванням місцевих умов;

кавальєри, дамби - земляні насипи, утворені під час будівництва гідротехнічних споруд та складування надлишкових мас гірничих порід, видалених з виїмок порід, які використовуються відповідно до умов організації території;

котловани тимчасово утворені для влаштування фундаментів під будівлі та споруди, а також траншеї для прокладення кабелів, трубопроводів, інших лінійних об'єктів інженерної інфраструктури.

22. Землі, порушені внаслідок дії природних явищ (землетруси, зсуви, карстоутворення, повені тощо) можуть використовуватися під сіножаті, пасовища, протиерозійні насадження.

23. Рекультивація порушених земель здійснюється за технічним і біологічним етапами.

Технічний етап рекультивації передбачає підготовку земель для їх подальшого використання і включає: зняття, складування і зберігання родючого шару ґрунту; селективне (пошарове) формування відвалів, гірничопланувальні роботи з вирівнювання поверхні порушених земель, виположування (вирівнювання) відкосів відвалів і виїмок; покриття поверхні рекультивації родючим шаром ґрунту або придатним для створення рекультивованого шару ґрунту; у разі потреби будівництво під'їзних шляхів; проведення у разі потреби протиерозійних, гідромеліоративних і культуртехнічних заходів.

Рекультивація за технічним етапом проводиться одночасно з виконанням гірничих, будівельних та інших робіт, які призвели до порушення земель, а у разі неможливості одночасного проведення - після завершення робіт у строки, встановлені землевласниками.

На земельних ділянках, де у зв'язку з проведенням підземних гірничих робіт відбувається просідання поверхні, рекультивація не проводиться до ліквідації підземних пустот.

Біологічний етап рекультивації включає заходи з відновлення продуктивності земель, які здійснюються після технічної рекультивації.

Біологічна рекультивація включає комплекс агротехнічних та інших заходів з відновлення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності сільськогосподарських і лісових угідь, освоєння водойм, відтворення флори і фауни, а також усунення негативних дій порушених земель на навколишнє природне середовище.

Рекультивація за технічним етапом проводиться гірничими підприємствами, організаціями, які здійснюють видобуток корисних копалин, будівництво та експлуатацію об'єктів із застосуванням гірничих технологій (шахтами, рудниками, копальнями, кар'єрами, розрізами, збагачувальними фабриками тощо), виконують комплекс підготовчих та будівельних робіт з реалізації проектів будівництва, а за біологічним етапом - особами, діяльність яких призвела до порушення земель, або землевласниками чи землекористувачами, яким за згодою сторін такі особи передають (повертають) землю з проведеною рекультивацією за технічним етапом.

Розрізняють такі напрями рекультивації земель: сільськогосподарський, лісгосподарський, рибогосподарський, водогосподарський, рекреаційний, санітарно-гігієнічний, будівельний і природоохоронний.

Під час рекультивації передбачається:

за сільськогосподарським напрямом - створення на порушених землях сільськогосподарських угідь;

за лісгосподарським напрямом - відновлення лісів (здійснюється на лісових ділянках, що були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища тощо) та лісорозведення (здійснюється на призначених для створення лісів землях, не вкритих лісовою рослинністю, насамперед низькопродуктивних та непридатних для використання в сільському господарстві (яри, балки, піски тощо), на землях сільськогосподарського призначення, виділених для створення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень);

за рибогосподарським напрямом - створення рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) у пониженнях техногенного рельєфу;

за водогосподарським напрямом - створення водойм багатоцільового водовикористання;

за рекреаційним напрямом - створення об'єктів відпочинку;

за санітарно-гігієнічним напрямом - консервація порушених земель, які чинять негативний вплив на навколишнє природне середовище;

за будівельним напрямом - приведення порушених земель у стан, придатний для промислового і цивільного будівництва;

за природоохоронним напрямом - можливість ренатуралізації земель шляхом відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем, створення об'єктів природно-заповідного фонду (наприклад дендропарків, біосферних заповідників).

Насамперед підлягають рекультивації ділянки порушених земель, які мають активний несприятливий вплив на навколишнє природне середовище.

24. Під час вибору напрямку подальшого використання рекультивованих земель комплекс робіт технічного етапу повинен включати:

зняття родючого шару ґрунту з порушених земель або із земельної ділянки, що є суміжною із земельною ділянкою з порушеними землями, переміщення його в тимчасові відвали і зберігання із дотриманням заходів, що виключають погіршення його якості і запобігають водній і вітровій ерозії;

виконання (у разі потреби) підготовчих культуртехнічних робіт з усунення деревно-чагарникової рослинності, пнів, каменів, будівельного сміття тощо;

планувальні роботи з вирівнювання (виположування) бортів кар'єрів, терасування схилів відвалів, вирівнювання і планування поверхні із забезпеченням умов відведення зливових і ґрунтових вод та уникнення розвитку ерозійних процесів, ліквідації явищ, що виникають після усадки ґрунту;

облаштування (у разі потреби) дренажної, водовідвідної мережі та протиерозійних споруд;

у разі рекультивації відпрацьованих торфових площ будівництво осушувальної мережі і гідротехнічних споруд, що забезпечують осушення і регулювання вологості під час експлуатації рекультивованої території;

хімічну меліорацію токсичних порід або нанесення на їх поверхню захисного (екрануючого) шару родючих порід (у разі потреби);

переміщення з тимчасових відвалів родючого шару ґрунту та нанесення його на підготовлену поверхню;

остаточне планування території та (у разі потреби) роботи, пов'язані з транспортуванням родючого шару ґрунту.

Роботи технічного етапу рекультивації під час розробки родовищ корисних копалин, де технологією здійснення видобувних робіт передбачено

зняття і збереження родючого шару ґрунту, селективну розробку розкритих порід, формування укосів бортів кар'єру, заповнення виробленого простору розкритими породами після просування видобувних вибоїв, також включають:

зрізку гребенів відвалів і засипку западин з одночасним ущільненням насипних порід і створенням умов водовідведення після просування відвальних робіт;

ліквідацію явищ, що виникають після усадки ґрунту, зокрема після припинення інтенсивної усадки поверхні і утворення на ній западин, схильних до заболочування або таких, що перешкоджають роботі сільськогосподарських машин;

переміщення з тимчасових відвалів родючого шару ґрунту та нанесення на підготовлену поверхню.

Якщо розкриті породи мають значну водопроникність, до складу робіт можуть включатися заходи щодо створення шару з водотривких порід.

Під час рекультивації порушених земельних ділянок для лісогосподарського використання до робіт технічного етапу включаються:

виположування бортів кар'єрів або терасування схилів відвалів;

планування поверхні з дотриманням умов створення рівнинно-хвилястого рельєфу (без замкнених понижень) з ухилами, що не допускають розвитку ерозійних процесів і дають змогу застосовувати ґрунтообробні, лісонасаджувальні та інші машини;

хімічна меліорація токсичних порід або нанесення на їх поверхню захисного (екрануючого) шару родючих порід (у разі потреби).

Під час рекультивації кар'єрних виїмок значної глибини або відпрацьованих торфових родовищ кар'єрним способом або гідроспособом під штучні водойми різного призначення до робіт технічного етапу включаються:

виположування берегів, облаштування зручних підходів і під'їзних шляхів;

захист дна і берегів з метою запобігання зсувам, фільтрації або прориву води;

будівництво (у разі потреби) гідротехнічних споруд.

Залежно від цільового використання водойми в робочому проекті землеустрою повинні бути дотримані рибогосподарські, санітарно-гігієнічні та інші вимоги і нормативи.

Під час визначення обсягів робіт із зняття та збереження родючого шару ґрунту необхідно враховувати площу порушених земель, зокрема суміжних земельних ділянок, під час рекультивації, а також потужність (товщину) знятого шару. Розміри суміжних порушених земель встановлюються у робочому проекті землеустрою виходячи з умов створення необхідних ухилів, організації водовідведення.

Ширина смуги зняття родючого шару ґрунту під час будівництва трубопроводів та інших підземних комунікацій дорівнює ширині виритої траншеї поверху берми і ширині смуги складування мінерального ґрунту. Під час проходження траси лісовими угіддями ширина смуги зняття зменшується на ширину смуги складування мінерального ґрунту.

Під час зняття родючого шару на площі земель, які після використання не можуть бути рекультивовані в сільськогосподарські угіддя, а також у разі його надлишку такий шар повинен бути використаний для рекультивації інших порушених земель або для поліпшення малопродуктивних угідь. Знімати родючий шар слід, як правило, в теплий сухий період року, а на ділянках, зайнятих сільськогосподарськими культурами, - після збирання врожаю.

За наявності у складі розкриву ґрунту токсичних порід, що шкідливо впливають на сільськогосподарське та лісогосподарське виробництво, у процесі формування відвалів такі породи повинні бути покладені в основу і перекриті родючими породами товщиною не менше ніж 1,5 метра.

Для уникнення заболочування створення замкнутих западин не допускається.

Планування поверхні відвальних порід за сільськогосподарським напрямом рекультивації здійснюється у два етапи: загальне планування, а через один-два роки після закінчення інтенсивної усадки - остаточне. Під час освоєння поверхні відвальних порід як сіножаті або пасовища на такій поверхні роблять ухили до 2 °, в іншому випадку роблять ухили, що дають змогу здійснити протиерозійні заходи. Для лісових земель поздовжній ухил не повинен перевищувати 10 °, а поперечний - 4 °.

У разі потреби рекультивована поверхня може бути спланована терасами. Поздовжні і поперечні профілі полотна тераси приймаються горизонтальними або з певними ухилами.

25. Біологічний етап рекультивації передбачає виконання комплексу робіт, спрямованих на відновлення родючості порушених земель.

Під час сільськогосподарського використання біологічний етап включає:

- основну і передпосівну обробку ґрунту;
- внесення органічних і мінеральних добрив;
- посів культур і догляд за ними;
- виконання (у разі потреби) хімічної меліорації.

Види добрив, дози і строки їх внесення, види культур, строки і норми посіву, догляд, види і способи хімічної меліорації обґрунтовуються показниками, що характеризують насипний шар ґрунту.

Порівняно з дозами, рекомендованими для непорушених земель, дози мінеральних добрив на рекультивованих землях збільшуються у 1,5-2 рази, гною - у 2 рази, норми висіву насіння багаторічних трав - у 2 рази.

Залежно від фізико-хімічних властивостей ґрунтів (підвищена кислотність або лужність) передбачається внесення хімічних меліорантів.

Під час рекультивації розроблених торфовищ плануються заходи, спрямовані на активізацію біологічних процесів у придонному шарі торфу, що включають глибоку оранку, ретельне оброблення дернини шляхом фрезерування або дискування, внесення мідних мікродобрив.

За лісогосподарським напрямом здійснення рекультивації у робочих проектах підбирається асортимент деревно-чагарникових порід, розробляються технології посадки і догляду за лісокультурами. Підбір порід для лісонасаджень здійснюється виходячи із зональних умов, фізико-хімічних, агрохімічних і водно-фізичних властивостей ґрунтів, а також призначення лісонасаджень. Для формування екологічно стійких насаджень створюються змішані типи лісокультур з використанням головних порід - до 60 відсотків, супутніх - до 20 відсотків, чагарників - до 20 відсотків.

Роботи біологічного етапу рекультивації проектуються до виконання особами, діяльність яких призвела до порушення земель, або землевласниками чи землекористувачами, яким за згодою сторін такі особи передають родючий шар ґрунту, який розташований у тимчасових відвалах, після виконання технічної рекультивації, за рахунок коштів, передбачених кошторисом на виконання таких робіт.

III. Робочі проекти землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту

26. Метою робочого проекту землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту є визначення обсягів робіт із зняття, перенесення, зберігання родючого шару ґрунту, а у разі виконання землювання - також обсягів робіт з раціонального використання родючого шару ґрунту, що знімається або накопичився, розроблення технології і черговості виконання робіт, визначення витрат на їх виконання.

Підготовчі роботи включають обстеження земельної ділянки, збір і оформлення необхідних вихідних матеріалів і документів, польове обстеження.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою затверджується замовником та повинне включати:

інформацію про замовника та розробника робочого проекту;

підставу для виконання робіт;

характеристику об'єкта (місце розташування земельної ділянки, на якій знімається або з якої переноситься родючий шар ґрунту; площа; кадастровий номер (за наявності); цільове призначення; характеристика рельєфу і ґрунтового покриву; обсяги наявного родючого шару ґрунту і його агрохімічна характеристика тощо);

мету розроблення робочого проекту (визначення обсягів робіт із зняття та перенесення родючого шару ґрунту);

вихідні дані для здійснення зняття та перенесення родючого шару ґрунту (нормативно-правові акти, наукові, технічні та інші документи);

результат виконаних робіт - робочий проект землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту, в якому визначаються, зокрема:

відстань до земельної ділянки (за наявності зазначається кадастровий номер земельної ділянки), на яку переноситься родючий шар ґрунту;

маршрут транспортування;

види робіт з підготовки території, на якій зберігатиметься родючий шар ґрунту;

порядок складування родючого шару ґрунту для тимчасового зберігання у відвал;

цільове використання земельної ділянки, на яку переноситься родючий шар ґрунту для його зберігання, її площа, кадастровий номер (за наявності);

перелік заходів, спрямованих на захист тимчасового відвалу родючого шару ґрунту від водної та вітрової ерозії і на підвищення родючості;

кошторисна вартість запроектованих робіт.

У разі коли робочим проектом землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту передбачено біологічну рекультивуацію в робочому проекті також визначаються:

товщина і метод зняття родючого шару ґрунту;

заходи щодо боротьби з ерозією ґрунту на рекультивованій ділянці;

зміст робіт з біологічної рекультивації і умови її виконання (строки і норми внесення добрив, площа залуження і склад травосумішей, заходи з хімічної меліорації тощо);

орієнтовні строки проведення та завершення робіт з біологічної рекультивації земель (за місяцями);

розрахунки кошторисної вартості щодо впровадження запроектованих заходів з рекультивації земель;

обсяги, технології та черговість виробництва відновлювальних робіт.

Для тимчасового складування родючого шару ґрунту можуть використовуватися земельні ділянки будь-якого цільового призначення за згодою власника або користувача земельної ділянки.

27. Робочий проект землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту не складається у випадках, якщо переміщення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) здійснюється в межах однієї і тієї самої земельної ділянки, наданої для ведення особистого селянського господарства, ведення садівництва, будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка), індивідуального дачного будівництва або будівництва індивідуальних гаражів.

28. Ґрунт земельних ділянок підлягає зняттю та перенесенню за умови, якщо:

масова частка гумусу в нижній межі родючого шару ґрунту, що знімається, становить у природно-сільськогосподарських зонах: Полісся - не менш як 1 відсоток; Лісостеп - не менш як 2 відсотки; Степ - не менш як 2 відсотки; Степова посушлива - не менш як 1 відсоток; Сухостепова - не менш як 1

відсоток; Карпатська гірська область - не менш як 1 відсоток; Кримська гірська область - не менш як 1 відсоток;

величина рН водної витяжки в родючому шарі ґрунту становить 5,5-8,2 (крім Карпатської та Кримської гірських областей); в ґрунтах Карпатської та Кримської гірських областей - не менше ніж 4;

величина рН сольової витяжки дерново-підзолистих ґрунтів становить не менше ніж 4,5; в торф'яному шарі - 3-8,2;

масова частка обмінного натрію (у відсотках ємності катіонного обміну) становить: у суміші родючого шару чорноземів, темно-каштанових, каштанових ґрунтів і сіроземів у комплексах із солонцями - не більше ніж 5; у слабо- і середньосолонцюватих різновидах зональних і гідроморфних ґрунтів зон Лісостепу та Степу - до 15; на слабо- і середньосолонцюватих різновидах малогумусних південних чорноземів, бурих, каштанових ґрунтів і сіроземів, а також гідроморфних, напівгідроморфних ґрунтів Степової посушливої та Сухостепової зон - до 10;

масова частка ґрунтових частинок менше ніж 0,1 міліметра становить від 10 до 75 відсотків (крім заплавних, дельтових пісків і піщаних відкладів); на заплавних, дельтових пісках і піщаних відкладах - 5-10 відсотків.

29. Норми зняття родючого шару ґрунту Н (в куб. метрах) визначається за формулою:

$$H = M \times S,$$

де М - глибина зняття родючого шару ґрунту, метрів;

S - площа ґрунтового контуру або групи ґрунтових контурів з однаковою глибиною і якістю родючого шару ґрунту, що знімається, кв. метрів.

30. Норми зняття родючого шару ґрунту Н (у тоннах) обчислюють за формулою:

$$H = M \times S \times d,$$

де М - глибина зняття родючого шару ґрунту, метрів;

S - площа ґрунтового контуру або групи ґрунтових контурів з однаковою потужністю і якістю родючого шару ґрунту, що знімається, кв. метрів;

d - щільність родючого шару ґрунту, тон/куб. метрів.

31. Об'єктами нанесення родючого шару ґрунту є малопродуктивні землі. Малопродуктивні землі на час виконання робіт із нанесення родючого шару

ґрунту і до отримання першого врожаю переводяться в стан меліоративної підготовки, а після землювання повинні бути використані переважно під сільськогосподарські угіддя: рілля, сіножаті та пасовища, багаторічні насадження.

32. Технологія нанесення родючого шару ґрунту повинна бути запроєктована з розрахунку мінімального проходження транспортних і планувальних машин з метою мінімізації ущільнюючої дії їх на ґрунт.

33. Землювання повинне проектуватися з урахуванням: попереднього здійснення культуртехнічних і меліоративних робіт і первинної обробки ґрунту; обсягів знятого родючого шару ґрунту; оцінки придатності родючого шару ґрунту за його властивостями; наявності та місця розташування ділянок, що потребує землювання і доступу до них транспорту; норм нанесення родючого шару ґрунту, складених з урахуванням конкретних умов, особливостей природної зони, вирощуваних сільськогосподарських культур і об'єктів землювання; необхідності проведення агрохімічних, протиерозійних і меліоративних робіт; природно-економічної характеристики рекультивованих земель і напрямів їх подальшого використання.

Родючий шар ґрунту повинен наноситися на малопродуктивні угіддя у теплий сухий період року.

34. Родючий шар ґрунту, який наносять на малопродуктивні землі, повинен мати більш високий вміст гумусу та поживних речовин, відрізнитися більшим ступенем насичення основами порівняно з ґрунтами або породами таких угідь, а також мати суглинковий, глинистий або супіщаний механічний склад. Допускається використання родючого шару ґрунту з вмістом гумусу, який дорівнює або дещо нижчий, але не менший ніж 1 відсоток, у меліоративних малопродуктивних угіддях.

35. У родючому шарі ґрунту, який наносять на малопродуктивні землі, вміст хімічних сполук, важких металів, залишкові кількості пестицидів та агрохімікатів не повинен перевищувати гранично допустимих концентрацій для ґрунтів, вміст радіоактивних речовин не повинен перевищувати максимально допустимого рівня забруднення ґрунтів, а також не містити відходи, каміння, щебінь, гальку, будівельне сміття тощо.

IV. Робочі проекти землеустрою щодо консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель

36. Метою робочого проекту землеустрою щодо консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель є визначення видів,

способів консервації земель, строку проведення консервації, а також напрямів використання земель.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою затверджується замовником та повинне включати:

інформацію про замовника та розробника робочого проекту;

підставу для виконання робіт;

характеристику об'єкта (місце розташування, площа, кадастровий номер (за наявності), цільове призначення тощо);

мету розроблення робочого проекту (визначення видів, способів консервації земель, строку проведення консервації, а також напрямів використання земель);

вихідні дані для здійснення консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель (нормативно-правові акти, наукові, технічні та інші документи);

результат виконаних робіт - робочий проект землеустрою щодо консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель, в якому визначається, зокрема, конкретний вид проведення консервації земель (заліснення, залуження (із зазначенням конкретних видів рослин), ренатуралізація);

кошторисна вартість запроєктованих робіт.

37. Консервація земель передбачає припинення чи обмеження їх господарського використання на визначений строк та залуження, заліснення або ренатуралізацію деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких одержання екологічно чистої продукції неможливе, а перебування людей є небезпечним для їх здоров'я.

Види, способи, строки консервації земель, зміст відповідних робіт, напрями подальшого використання земель, передбачені [пунктами 38-42](#) цих Правил, проектуються і можуть уточнюватися з урахуванням екологічних, конкретних природно-кліматичних умов.

38. Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель проектується за напрями консервації-реабілітації, консервації-трансформації та ренатуралізації.

39. Консервація-реабілітація сільськогосподарських земель проектується шляхом їх залуження або переведення в перелоги та використання як сіножатей та пасовищ на строк від 10 до 20 років із подальшим поверненням для сільськогосподарського використання.

40. Консервація-трансформація сільськогосподарських земель проектується шляхом їх переведення у сіножаті та пасовища або виведення земель із складу сільськогосподарських угідь з подальшим залісненням чи переведенням в інші несільськогосподарські угіддя.

41. Ренатуралізація проектується шляхом відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем.

Консервація деградованих, малопродуктивних земель та техногенно забруднених земельних ділянок всіх категорій здійснюється шляхом припинення чи обмеження їх господарського використання на визначений строк та залуження, заліснення або ренатуралізації.

42. З урахуванням основних показників, що характеризують ґрунтові властивості і зумовлюють необхідність консервації земель за природно-сільськогосподарськими зонами, проектуються напрями консервації:

ґрунти легкого гранулометричного складу (піщані на Поліссі, піщані і глинисто-піщані в Лісостепу, піщані, глинисто-піщані і супіщані ґрунти в степових зонах, а також в районах Лівобережного і півдня Правобережного лісостепу) консервуються шляхом трансформації, вилучення із складу сільськогосподарських земель та заліснення;

ґрунти важкого гранулометричного складу (легко-, середньо- і важкоглинисті ґрунти в основному на щільних глинах, а також на твердих породах) консервуються шляхом реабілітації у перелоги або використовуються як сіножаті та пасовища. Після періоду реабілітації під трав'яною рослинністю (5-10 років) вибірково можуть бути повернуті до попереднього використання, але з меншою інтенсивністю використання (у кормові або ґрунтозахисні сівозміни);

скелетні ґрунти (ґрунти на елювії щільних порід, які містять у кореневмісному шарі уламки гірських порід) консервуються шляхом необоротної трансформації та вилучаються із сільськогосподарських земель, можуть бути залишені на період реабілітації під трав'яною рослинністю (5-10 років), використовуватись як пасовища і місця ренатуралізації;

змиті ґрунти (середньо-, сильнозмиті і розмиті ґрунти, виходи ґрунтоутворюючих і підстилаючих порід) консервуються: найбільш порушені

землі з виходами порід, розмитими і сильнозмитими ґрунтами трансформуються та вилучаються із складу сільськогосподарських земель з подальшим залуженням (використання як сіножатей або пасовищ) або залісенням; середньозмиті ґрунти на складних схилах крутістю більше ніж 4-5 ° підлягають трансформації в пасовища; інші площі із середньозмитими ґрунтами залужуються під тимчасову консервацію. Після завершення фітомеліоративного періоду (10-15 років) можуть повертатися до складу сільськогосподарських земель (під час відновлення показників, характерних для цього ґрунту, та з меншою інтенсивністю використання);

дефльовані ґрунти (середньо- і сильнодефльовані ґрунти різного гранулометричного складу) консервуються шляхом виведення із складу сільськогосподарських земель та залісення. Суглинкові і глинисті дефльовані ґрунти залужуються для тимчасової консервації. На період фітомеліоративної реабілітації повинні розроблятися заходи щодо захисту поверхні від вітрової ерозії;

засолені ґрунти (засолені гідроморфні ґрунти природного походження) консервуються шляхом трансформації під сіножаті або ренатуралізуються без втручання людини; вторинно засолені автоморфні ґрунти зрошуваних земель через фітомеліоративне залуження відводяться під тимчасову консервацію з подальшим можливим поверненням до складу сільськогосподарських земель за умови зниження рівня ґрунтових вод;

солонцюваті ґрунти (середньо- і сильносолонцюваті гідроморфні і напівгідроморфні (лучні, болотні, лучно-чорноземні) і автоморфні (чорноземи звичайні, чорноземи південні, чорноземи на щільних глинах, темно-каштанові і каштанові) ґрунти і солонці у степових зонах) консервуються шляхом ренатуралізації гідроморфних і напівгідроморфних ґрунтів, тимчасової фітомеліоративної консервації-реабілітації автоморфних ґрунтів або використовуються як пасовища;

перезволожені і заболочені ґрунти (дерново-підзолисті і дернові сильноглейові ґрунти, мінеральні і органігенні болотні ґрунти природного походження у Поліській та Лісостеповій зонах) консервуються шляхом природної ренатуралізації-регенерації, а антропогенно вторинно підтоплені ґрунти в степових зонах на зрошуваних територіях - шляхом трансформації у відкриті заболочені ґрунти. Ґрунти природного гідроморфного ряду зрошуваних територій ренатуралізуються шляхом трансформації у відкриті землі. Антропогенно підтоплені ґрунти автоморфного ряду консервуються шляхом залуження;

болотні органогенні неглибокі і мінеральні осушені ґрунти консервуються шляхом трансформації у сіножаті.

V. Робочі проекти землеустрою щодо поліпшення стану сільськогосподарських угідь і лісових земель

43. Метою робочого проекту землеустрою щодо поліпшення стану сільськогосподарських угідь і лісових земель є поліпшення стану малопродуктивних угідь шляхом: нанесення родючого шару ґрунту; культивування сидеральних культур; докорінного та поверхневого поліпшення стану сіножатей та пасовищ; запровадження безполицевого обробітку ґрунту; землювання, щілювання ріллі, сіножатей, пасовищ; глибокого розпушування запливаючих ґрунтів; внесення мікробіологічних препаратів, регуляторів росту рослин, мікродобрив, торфу та торфокомпостів, сапропелю, озерних та річкових мулів; проведення хімічної меліорації ґрунтів (вапнування, гіпсування) та інших заходів із збереження та підвищення родючості ґрунтів; розкорчовування списаних багаторічних насаджень.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою затверджується замовником та повинне включати:

інформацію про замовника та розробника робочого проекту;

підставу для виконання робіт;

характеристику об'єкта (місце розташування, площа, кадастровий номер (за наявності), цільове призначення тощо);

мету розроблення робочого проекту (визначення конкретних шляхів поліпшення сільськогосподарських угідь та лісових земель);

вихідні дані для здійснення поліпшення сільськогосподарських угідь і лісових земель (нормативно-правові акти, наукові, технічні та інші документи);

результат виконаних робіт - робочий проект землеустрою щодо поліпшення сільськогосподарських угідь і лісових земель, в якому визначаються, зокрема:

конкретні шляхи поліпшення сільськогосподарських угідь та лісових земель (нанесення родючого шару ґрунту; культивування сидеральних культур; докорінне та поверхнєве поліпшення сіножатей та пасовищ; запровадження безполицевого обробітку ґрунту; землювання, щілювання ріллі, сіножатей, пасовищ; глибоке розпушування запливаючих ґрунтів; внесення мікробіологічних препаратів, регуляторів росту рослин,

мікродобрив, торфу та торфокомпостів, сапропелю, озерних та річкових мулів; проведення хімічної меліорації ґрунтів (вапнування, гіпсування) та інших заходів із збереження та підвищення родючості ґрунтів; розкорчовування списаних багаторічних насаджень; поліпшення якісного складу лісових земель, кошторисна вартість запроєктованих робіт).

44. Робочий проект землеустрою щодо поліпшення стану сільськогосподарських угідь і лісових земель може передбачати заходи щодо:

організації території полів з виділенням робочих і технологічних ділянок, що забезпечують проведення диференційованого обробітку ґрунту і впровадження прогресивних технологій обробітку культур з урахуванням особливостей кожної земельної ділянки;

визначення оптимальних напрямів обробітку ґрунту;

розміщення культур на робочих ділянках полів та ротації сівозмін за роками;

визначення норм внесення добрив під культури і дотримання балансу гумусу в ґрунті.

45. Лісомеліоративний захист ґрунтів від водної та вітрової ерозії, а сільськогосподарських культур - від несприятливих кліматичних факторів проектується шляхом створення єдиної системи захисних лісових насаджень, що включає: полезахисні смуги; смуги вздовж зрошувальних і скидних каналів; стокорегулюючі смуги; захисні смуги в садах, виноградниках, на ягідниках; прибалочні і прияружні смуги; насадження вздовж річок і навколо водойм; смугові, куртинні і масивні насадження в гірських районах; лісосмуги на осушених землях; насадження в ярах, крутосхилах на кам'янистому ґрунті; кулісні, куртинні і масивні насадження на пісках; захисні і декоративні насадження в сільських населених пунктах, навколо господарських дворів і виробничих центрів; насадження на рекультивованих ділянках.

VI. Робочі проекти землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами

46. Метою робочого проекту землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами є розроблення конкретних агротехнічних протиерозійних та інших ґрунтоохоронних заходів, які повинні

здійснюватися під час використання земель усіх категорій, зокрема під час вирощування всіх сільськогосподарських культур на кожному полі та його робочих ділянках на кожен рік ротації сівозміни з метою підвищення родючості ґрунтів і збільшення врожайності культур.

Завдання на складання робочого проекту землеустрою затверджується замовником та повинне включати:

інформацію про замовника та розробника робочого проекту;

підставу для виконання робіт;

характеристику об'єкта (місце розташування, площа, кадастровий номер (за наявності), цільове призначення тощо);

мету розроблення робочого проекту (розроблення агротехнічних протиерозійних та інших ґрунтоохоронних заходів для підвищення родючості ґрунтів і збільшення врожайності культур);

вихідні дані для здійснення захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами (нормативно-правові акти, наукові, технічні та інші документи);

результат виконаних робіт - робочий проект землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами, в якому визначаються, зокрема: основні заходи захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами (зведення спеціальних гідротехнічних споруд, висадка захисних лісових насаджень та сільськогосподарських культур (із зазначенням конкретних видів рослин), здійснення заходів з вапнування ґрунтів; протизсувні роботи, регулювання стоку поверхневих вод, кошторисна вартість запроектованих робіт).

47. Робочий проект землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами передбачає на землях усіх категорій протиерозійні агротехнічні заходи, зокрема організацію території сівозміни та розміщення посівів, розміщення посівів сільськогосподарських культур на

робочих ділянках та полях сівозмін на всі роки ротації, ґрунтозахисну технологію обробітку ґрунту, обсяги протиерозійних агротехнічних заходів щодо сільськогосподарських культур і в цілому щодо сівозміни на всі роки ротації.